

A circular wreath of various botanical illustrations surrounds the central text. The wreath includes green fern fronds, a red maple leaf, a green leaf with a prominent vein, a cluster of small pink flowers, a large green leaf, a red leaf, and purple flowers. The background is a solid light blue color.

Uputstva za zadavanje testae

Mesto RTM u bateriji

- Svakako nakon intervjuja kojim smo zadobili poverenje ispitanika (ako i koliko je to moguće).
- Po nekim istraživanjima nema razlike između ranije i kasnije zadatog RTM
- Drugi nalaze da RTM postaje siromašniji, bar u pogledu nekih sadržaja (npr. ljudskih figura) ako se zada nakon više sati ispitivanja.
- Testovi inteligencije ili neuropsihološka baterija mogu biti stresni i uticati na odgovore na RTM pa je bolje dati ih posle.

Priprema

- Priprema podrazumeva:
  - adekvatne uslove (Exner insistira da se ne sedi preko puta ispitaniku već pored njega)
  - adekvatan pribor (table, papir i olovku, lokalizacije table) i
  - prethodnu pripremu ispitanika za test - na početku susreta objasniti šta će se sve raditi:
    - *“A radićemo i neki test sa mrljama mastila. Da li ste ga radili nekad, šta znate o testu?”*

Sedenje i priprema karti

- Ispitanik sedi pored ispitivača
- Ispitivač karte daje ispitaniku u ruke.
- Karte su spremljene i poredane po redu tako da se prva karta nalazi od gore, a poslednja od dole i to licem na dole. Samo poledina karte se vidi pre nego što je ispitivač uzme.
- Karta mora biti ispravno okrenuta: na poledini treba da piše redni broj karte u gornjem desnom uglu tako da ispitivač na osnovu broja vidi kako da uruči kartu ispitaniku.
- Pri odlaganju karte, nakon što je ispitanik dao odgovore u vezi sa njom, karta se ponovo odlaže tako da se ne vidi slika već poledina.
- Ovo važi kako za prvu, tako i za drugu fazu odgovaranja.

INSTRUKCIJA

- Roršah, Rapaport, Eksner:
  - "Šta bi ovo moglo da bude?"
- Varijacije koje se dozvoljavaju:
  - "Na šta vam ovo liči?"
  - "Šta tu vidite?"
- Varijacije koje NISU dozvoljene:
  - "Na šta vas ovo podseća?"
  - „Na šta vas ovo asocira?"
- Instrukcija treba da provocira percepciju, a ne slobodno asociranje, prisećanje i druge kognitivne procese.

Instrukcija

Moguća pitanja ispitanika

- “Da li je ovo test mašte?” *Ne.*
- “Šta meri? *Neke osobine.*
- “Da li sam pogodio?” *Ovde nema tačnog i pogrešnog odgovora*
- “Šta tu vide ljudi?” *Vide razne stvari.*
- “Koliko toga treba da kažem?” *Pokušajte da date nekoliko odgovora.*

NE POMINJATI da može da se okreće karta, da može u celini ili u delovima da vidi nešto, da može i na mrlji i na podlozi, da može i po boji isl. Na svako ispitanikovo pitanje u vezi načina kako i po čemu da gleda odgovor je: “Kako god hoćete”

ŠTA JE ODGOVOR?

Odgovor je iskaz koji je neposredno opažajem vezan za mrlju i može se regularno kodirati.

- Konkretno kao odgovor priznajemo iskaz kome možemo odrediti:
- Lokalizaciju (gde je video to što je video)
- Determinantu (po čemu, koji kvalitet mrlje ga je naveo na odgovor)
- Sadržaj (šta je to što je video)

ŠTA JE ODGOVOR?

Jednom istom odgovoru pripadaju:

- Elaboracije (proširivanja odgovora)

- “Ovo su ljudi, u nekim odelima, razmišljaju da li da ostanu zajedno ili ne”

odgovor

elaboracije

- Specifikacije (pronalaženje detalja)

- “Ovo je orhideja, ovo su krunični listići, ovo je čašica, a ovo prašnici”

odgovor

specifikacije

- Serija odgovora koji predstavljaju korake dolaženja do konačnog odgovora i alternativni odgovori koji imaju isti kod.

- “Leptir ili slepi miš, a možda i leteća buba. U stvari najpre ptica.”
  - U ovakvim slučajevima najbolje je proveriti (Dakle odgovor je ptica)
  - Ako kaže leptir ili ptica (Na čega više liči?)
  - Ako ostane u dilemi, a oba odgovora imaju isti kod, tretiramo kao 1 odgovor

ODGOVOR NIJE (ali pišemo):

- Iskaz kojem se ne može odrediti lokacija, determinanta ili sadržaj.
  - “Nešto izlazi odavde”. Gde? Pa tu negde
- Komentari o testu, mrlji, sebi itd.
  - „Baš su vam bezveze ove mrlje.” “To vam je obično vraćanje.” “Ala sam sad lupila”.
- Neprihvaćen odgovor - odbačen u prvoj ili drugoj fazi testiranja
  - “Leptir, ne nije to su dve osobe razvlače treću”. -> Leptir nije odgovor.
  - “Ja to rekao”?
  - “Ne sećam se da sam to video.”

Kako pišemo odgovore

RB. karte, položaj karte, rb pitanja i I faza	II faza I – ispitivač S - subjekat	Ocene - kodovi
<p>I 1. O bože, neka vrsta divlje životinje, recimo vuk, lice njegovo, ljut je.</p> <p>b2. Magarac, odslikava se ovde dole</p>	<p>I: Ponavlja odg. S: Izgleda kao da reži, po tome kako su mu usta izvijena na gore. Ovde su mu oči, obrazi, uši, oči su na dole. Sigurna sam da je besan.</p> <p>I: Ponavlja odgovor S: Ovo je ivica vode (srednja linija) i pretpostavljam da su tu neke stene na kojima stoji. Zadnje noge, prednje noge, uši podignute, a ovde dole se to sve odslikava.</p>	<p>Wso Fmao Ad ZS AG, PHR</p> <p>W+ FMp.ro A,Na ZA</p>
<p>II 3. Lice nekog ko je povređen.</p>	<p>I: Ponavlja odgovor S: Ova mi se ne sviđa, ljudsko lice, ali je povređeno jer ima krvi na obrazima i bradi. Ima vrlo žbunastu bradu , ali ovo je krv i ima krvi na glavi, vidite ovo crveno gore, i usta (DS5) su mu otvorena, kao da ga boli. I: Brada mu je žbunasta? S: Izgleda tamno i debelo, žbunasto. Imala sam momka sa takvom bradom.</p>	<p>WS+ CF.T.Mp- Hd,BI ZS MOR,PER,PHR</p>

KAKO REGULISATI BROJ ODGOVORA I DOBITI VALIDAN PROTOKOL I NJEGOVU OPTIMALNU DUŽINU

Nenormalna produktivnost i zatajivanja

- Validan protokol mora sadržati najmanje 14 odgovora.
- Prosek odgovora na svih 10 karata zajedno je 22-23.
- Većina ispitanika daje između 17 i 27 odgovora.
- Nenormalna produktivnost i ponašanja koja zahtevaju intervenciju su:
  - **Hipoprodukcija** – ispitanik daje manje od 15 odgovora ukupno (oko 1 odgovor po karti)
  - **Hiperprodukcija** – ispitanik daje više od 45 odgovora (5 i više odgovora po karti)
  - **Zatajivanje** – ispitanik ne daje ni jedan odgovor na karti

INTERVENCIJE U SLUČAJU HIPOPRODUKTIVNOSTI I ZATAJIVANJA

- Hipoproduktivnost:
  - Slučaj 1:
    - Ponekad posle prvog odgovora na I karti ispitanik stane jer misli da je dovoljan 1 odgovor.
  - Slučaj 2:
    - Ispitanik daje jedan odgovor na prvoj i jedan-dva odgovora na ostalim kartama zbog patoloških i personoloških karakteristika

INTERVENCIJE U SLUČAJU HIPOPRODUKTIVNOSTI I ZATAJIVANJA

Slučaj 1. nerazumevanje instrukcije

- Intervencija nakon prvog i jedinog odgovora na I karti:
  - “Ne žurite i još malo pogledajte, siguran sam da ćete videti još nešto.”
  - “Da li vas još na nešto podseća.”
  - “Ljudi tu obično vide više stvari.”
- Ako ispitanik zaista nije shvatio da treba da daje više odgovora, posle ovih intervencija, nastaviće sa više

INTERVENCIJE U SLUČAJU HIPOPRODUKTIVNOSTI I ZATAJIVANJA

- Slučaj 2. ličnost ili stanje kao razlozi zatajivanja
  - Nakon 1 karte isto interveniše kao u prethodnom slučaju
  - Nakon prve karte ne radi se podsticanje, čak i ako ispitanik nastavi da daje po jedan ili nijedan odgovor na većinu preostalih karata. Iznuđeni odgovori nisu validni, kaže Eksner.
  - Intervencija nakon 4. karte:
“Polako, ne pokušavajte da ih zbrzate. Nigde ne žurimo, opustite se.”
  - Posle IV karte više ne interveniše

MEYER-OVA PREPORUKA ZA OPTIMIZACIJU BROJA ODGOVORA

- Na bilo kojoj karti, ako ispitanik da samo 1 odgovor, podstičemo ga da da još odgovora.
- Na taj način
  - sprečavamo nevalidne protokole i ponavljanje procedure
  - obezbeđujemo broj odgovora koji je bliži proseku i time su norme primenjivije

ZATAJIVANJE – NE DAVANJE NI JEDNOG ODGOVORA

- Ako ispitanik zataji na prvih nekoliko karti verovatno ili ne vidi svrhu testiranja ili nije razumeo instrukciju. *Poraditi na poverenju ili pojasniti instrukciju.*
- Ako ispitanik zataji na kasnijim kartama (obično VI, VII i IX), ne prihvatamo odbijanje
“Polako, nigde ne žurimo. Svako može da pronađe još nešto”.
- Ako i na podsticanje odbija da da odgovor (“ninašta mi ne liči”), *idemo sa sledećom kartom.*

Meyerov način optimizacije broja odgovora

- Pravilo je: Podstiči za dva odgovora, uzmi kartu nakon četiri odgovora.
- Time se obezbeđuje optimalan broj odgovora koji je najbviše u skladu sa normama
- Smanjuje se frustriranost ispitivača zbog mogućnosti da se dobije nevalidan protokol ili da se ispitivanje prekomerno oduži

Nevalidan protokol

- Ako ima manje od 14, ne radi se druga faza, već se nakon prvog zadavanja svih 10 karata ponavlja prva faza:
- *„Sada znate kako se to radi ali postoji jedan problem. Niste dali dovoljno odgovora da bismo išta zaključili. Zato ćemo se ponovo pozabaviti ovim mrljama, ali ovaj put bih želela da mi date više odgovora. Možete da uključite i one koje ste već dali, ali svakako pokušajte da ih sada date više.”*
- „Koliko?” „To zavisi od vas, ali svakako mi je potrebno još nekoliko više nego što ste dali.”

SITUACIONE PREPREKE PRODUKCIJI NA KOJIMA TREBA RADITI

1. Strah od projekcije - komentari su pre odbrambeni i samokritični
“nisam ja za ovo”,
“nemam baš mašte”,
„glup sam ja za to”.
U ovom slučaju bodrimo ispitanika.

PREPREKE PRODUKCIJI NA KOJIMA TREBA RADITI

2. Otpor - ispitanik već na početku zapitkuje:

“Da li svima dajete te mrlje?”,

“Da li koristite uvek iste mrlje?”

“Vi stvarno nešto vidite na osnovu ovih slika?”

“Ovo je nešto za decu, ovo su mrlje mastila”,

“Na čega vama liči?”

“Šta drugi vide?”

- Treba raditi na što boljem savezu sa ispitanikom, objasniti mu ponovo svrhu ispitivanja i dobit od njega.

INTERVENCIJE U SLUČAJU HIPERPRODUKTIVNOSTI

- U slučaju hiperproduktivnih ispitanika intervenišeemo zato što:
  - poslednji odgovori od oko 5. pa nadalje nemaju isti interpretativni značaj.
  - nužno dolazi do pada kvaliteta ovih odgovora čime se narušava celokupan kvantitativni aspekt protokola.
  - odnosi između varijabli se menjaju.
- Intervenišeemo u slučaju da ispitanik već od prve karte kreće da daje više od 5 odgovora
- Od značaja može biti hiperproduktivnost ako se javi na jednoj ili nekoliko karata, jer tada sama hiperproduktivnost nešto govori. U tom slučaju ne intervenišeemo.

HIPERPRODUKTIVNOST

- Nakon petog odgovora na I karti uzmemo kartu od ispitanika i kažemo, “Pređimo sada na sledeću”.
- Tako nastavljamo sve dok nakon 5. odgovora ispitanik želi da nastavi.
- Usmene intervencije su:
  - „Dovoljno će biti“.
  - “Ovo nije test sposobnosti, njime se ne proverava ko može više ideja da da”.
  - “Recite samo ono što vam se prvo nametne kao utisak o tim mrljama”.
  - “Dajte samo nekoliko spontanijh odgovora”.

II faza - provera

Svrha druge faze:

- Provera odgovora kako bi se sa većom sigurnošću utvrdilo mesto odgovora na 2 osnovne dimenzije ocenjivanja:
  - Lokalizacija – gde je video to što je video,
    - cela mrlja ili detalj,
    - sa ili bez bele površine ili samo na njoj.
  - Determinante – po čemu je video, odnosno kako je video –
    - da li je na formiranje odgovora uticala jedino forma,
    - ili su efekat imali i hromatska i ahromatska boja, senka, neuravnoteženost oblika koja stvara utisak figure u pokretu.
- Ovo je prilika i da razjasnimo odgovor ako nismo prvi put videli isto što i ispitanik, ako je bio konfuzan, ako nam nije jasno šta je odgovor jer se ispitanik šalta sa jednog na drugi sadržaj („ne, ne to je u stvari leptir, ili ipak slepi miš“)
- U drugoj fazi mogu da iskrsnu i neki drugi aspekti odgovora (npr. neobične verbalizacije i sl.)
- Može se pojaviti i novi odgovor koji se prihvata kao regularan

II faza - Instrukcija:

- *“Pošto ste razgledali sve slike i dali odgovore, vratićemo se na početak. Videli ste da su ove slike neodređene i svako daje drugačije odgovore. Zato vas molim da mi neke svoje odgovore objasnite, da bih ih mogla tačno razumeti. Pomozite mi da i ja vidim isto kao vi, da vidim gde je to i po čemu vam na to liči. Pogledajte prvu sliku!”*
- Po Eksneru – ponavljamo ispitanikov odgovor
- Po klasičnom metodu: „Da li se sećate šta ste ovde videli“
  - Ukoliko se ispitanik ne seća, podsećamo ga
  - Ukoliko negira da je video to što mu kažemo, nakon ubeđivanja eventualno odbacujemo odgovor

II faza - provera

- Određivanje lokalizacije:
- Ako ispitanik sam pokaže gde je šta video, ne proveravati dalje
- U nekim slučajevima bitno je proveriti lokalizaciju čak i ako deluje očigledno, da bismo saznali ima li učešća bele površine (npr. I karta – „Maska“ ili „Glava životinje“ – beli trouglovi su obično oči i zubi; ili „Ostrvo“ na bilo kojoj karti – bela površina može biti more itd.)
- Pomoćna pitanja ukoliko ne uspemo da prethodnom instrukcijom tačno odredimo lokaciju
  - Gde to vidite?
  - Kako vidite?
  - Pomozite mi da i ja vidim.
  - Molim vas zaokružite prstima.
  - Pokažite mi gde mu je šta. (glava, telo....)

II faza - provera

- Određivanje determinanti – kvaliteta mrlja koji su doprineli formiranju odgovora
  - Po čemu vas podseća na slepog miša?
  - Po tome što sam ih video na TV-u.
  - Nisam sigurna zbog čega vam liči na to.
  - Pa tako izgleda.
  - Znam da vam tako izgleda, ali trebalo bi da i ja vidim to isto. Pomozite mi da shvatim po čemu vam liči na to.
  - Šta vas je na slici navelo da vam liči na to što ste rekli?
  - Šta je to na slici zbog čega liči na...?

II faza – provera determinanti

- Provera da li je uključena i boja :
  - odgovori kod kojih se boja mrlje i boja sadržaja slažu (npr. obojena površina se vidi kao cvet, leptir i sl.).
  - Ključne reči: lep, šaren, divan, povređen, krv, cvet, leptir, umetničko delo
  - Pitamo: Rekli ste da je leptir šaren?
- Ključne reči za senku:
  - krzno, stene, oblaci, dim, odgovori u perspektivi, rtg. snimci.
  - Pitamo: Pomozite mi da i ja vidim dim.
- Ključne reči za pokret:
  - cirkus, zabava, izlet, žurka, gungula, veselje
  - Pitamo: Rekli ste veselje. Kako ste videli veselje. Možete li mi pomoći da i ja vidim. Sta vas je na slici podstaklo da vam liči na veselje?
- **NE SMEMO POSTAVLJATI DIREKTNA PITANJA: DA LI STE VIDELI PO BOJI, SENCI, DA LI SE KREĆE.**

Greške pri proveru

- Sugestivna pitanja: Da li je i senka učestvovala? Da li se figura kreće?...
- Nedovoljna provera – ispitivaču ostane nejasno gde i po čemu je nastao odgovor.
- Prekomerna provera – jasno je i gde i po čemu, a ispitivač i dalje postavlja pitanja – gnjavi ispitanika

BROJ ODGOVORA KAO INDIKATOR

U vezi je sa:

- obrazovanjem
- starošću
- kulturom
- instrukcijom
- osobinama ispitivača
- motivacijom (razlogom ispitivanja, potrebom za falsifikovanjem svog stanja)
- fiziološkim stanjem organizma (umor, bolest)
- osobinama ličnosti i patološkim varijablama

Personološke i psihopatološke implikacije nenormalne produkcije

Hiperproduktivnost

- Ambicija kvantiteta
- Asocijativno bogatstvo
- Manija i hipomanija
- Shizotipija
- Produktivna shizofrenija ili shizomanična kl. slika

Hipoproduktivnost

- Ambicija kvaliteta (ako su odgovori bogati)
- Inhibiranost, zakočenost, strah, otpor
- Asocijativno siromaštvo usled
  - depresije
  - organiciteta
  - shizofrene deterioracije
  - intelektualnog deficita

TOP 10 NEPRIMERENIH STVARI KOJE MOŽETE REĆI DOK ZADAJETE RTM

- 10. *Normalni* ljudi tu nalaze više stvari.
- 9. Šta ste to pobogu rekli?!
- 8. Polako, dajte sebi vremena, ali vodite računa da je vreme ručku.
- 7. Da li vas ovo uzbuđuje?
- 6. Hoćete da vam pomognem da nešto nađete?
- 5. Ma ne, ne smajem se vama.
- 4. Ova sledeća će da nam otkrije da li ste opasan perverztnjak. Spremni?
- 3. Opet vidite vatru. Da se vi ne ljutite na mene?
- 2. O bože! Jeste vi to rekli penis?!
- 1. Ne,ne, ne! To nije ono što jeste! 😊